

Beslut

efter kvalitetsgranskning av undervisning i
svenska som andraspråk i årskurs 7-9 vid
Anders-Olof skolan i Ragunda kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av undervisningen i svenska som andraspråk i årskurs 7-9.

Frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning skapar rektor organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet?
2. I vilken utsträckning gör rektor en bedömning av god kvalitet avseende elevernas behov av svenska som andraspråk?
3. I vilken utsträckning genomförs undervisningen i svenska som andraspråk enligt kursplanen och med god kvalitet?
 - a) I vilken utsträckning täcker undervisningen kursplanens centrala innehåll?
 - b) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet?
 - c) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt att den ger alla elever oberoende av könstillhörighet rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå?

Bedömningen för respektive område (frågeställning 1 och 2 samt underfrågorna 3a-3c) görs i tre nivåer - *hög utsträckning, i delar och låg utsträckning* - utifrån Skolinspektionens framtagna kvalitetskriterier för granskningen. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i delar kan Skolinspektionen rekommendera att ett utvecklingsarbete behöver inledas. En skriftlig redovisning av åtgärder och resultat begärs i så fall av skolan. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i hög utsträckning inom hela det granskade området kan Skolinspektionen lämna framtidsytande kommentarer som stöd för skolans arbete med att ytterligare utveckla verksamheten.

Kvalitetskriterierna är Skolinspektionens uttolkning av *författningar inom skolområdet, forskningsöversikter* samt den erfarenhet som Skolinspektionen har fått genom sin samlade *tillsyns- och granskningsverksamhet*. Avgränsningar har gjorts inom respektive bedömningsområde. Skolinspektionen gör i sin granskning därför inte anspråk på att vara allomfattande.

Granskningen genomförs i 30 skolor och i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Skolinspektionen besökte Anders-Olof skolan den 20-22 maj 2019. Besöket genomfördes av Tobias Thorén och Sofia Ydrefors. Elever som läser svenska som andraspråk, lärare som undervisar i ämnet och rektorn intervjuades vid besöket. Dessutom har lektionsobservationer och dokumentstudier genomförts.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: <https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/SVA/>

Beslut

1. Organisatoriska förutsättningar

Skolinspektionen bedömer att rektorn i delar skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet. Rektorn behöver därför inleda ett utvecklingsarbete så att obehöriga lärare ges adekvat handledning samt att undervisningens genomförande följs upp och analyseras i syfte att identifiera utvecklingsåtgärder. Vidare behöver rektorn skapa bättre förutsättningar för samverkan samt säkerställa att samverkan sker.

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Skolinspektionen bedömer att rektorn i delar gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av svenska som andraspråk. Rektorn behöver därför inleda ett utvecklingsarbete så att bedömningen av om elever ska läsa svenska som andraspråk görs utifrån beprövade metoder.

3a. Undervisningens innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i svenska som andraspråk i hög utsträckning planeras och genomförs så att det centrala innehållet behandlas.

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet.

3c. Elevers möjligheter att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i delar genomförs på ett sådant sätt att elever ges rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå. Rektorn behöver därför inleda ett utvecklingsarbete så att undervisningen i svenska som andraspråk i separata undervisningsgrupper planeras och genomförs så att alla elever ges många möjligheter till muntlig kommunikation på svenska.

Skolinspektionens bedömningar

1. Organisatoriska förutsättningar

Författningsstöd

2 kap. 10, 13 och 34 §§, 4 kap. 4–7 §§ skollagen

5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen (2011:185)

Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11), 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn arbetar för att undervisningen ska bedrivas av behöriga lärare som ges relevant kompetensutveckling, samt om rektorn organiserar undervisningsgrupperna utifrån elevernas behov och kunskapsnivå i svenska. Vidare bedöms i vilken utsträckning rektorn leder och utvecklar ämnet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i delar skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet. Skälen till bedömningen är att det är tydligt för såväl lärare som elever att undervisningen utgår från kursplanen i ämnet. Rektorn följer också upp och analyserar kunskapsresultaten. Skolan saknar dock behöriga lärare i ämnet och lärarna får heller ingen handledning av en behörig lärare. Vidare behöver rektorn säkerställa att undervisningen i ämnet följs upp och analyseras i syfte att utveckla den.

Behörighet och kompetensutveckling

Undervisningen bedrivs av fyra lärare varav två är legitimerade lärare med behörighet i svenska. Ingen lärare är behörig att undervisa i svenska som andraspråk för årskurs 7-9. Rektorn uppger att det är svårt att få tag i behöriga lärare. Tjänster utannonseras inför varje läsår och även andra marknadsföringsåtgärder har vidtagits i syfte att få behöriga sökanden. Lärarna saknar handledning av behörig lärare i ämnet. Enligt rektorn finns inte några behöriga lärare i kommunen och ett samarbete med andra kommuner finns inte. Lärarna får istället stöd av varandra samt av specialläraren på skolan. Lärarna uppger att de har efterfrågat kompetensutveckling i ämnet men att detta inte har realiserats. Lärarna har läsåret 2017/2018 gått Skolverkets kurs i *Bygga svenska* samt Skolverkets kurs, *Nyanländas lärande* och ett övergripande område för denna termin är läslýftet.

Organisering

Undervisningen ges i förberedelseklass, i separata undervisningsgrupper och i samlad klass¹ med svenska. Det finns ett tvålärarsystem, där läraren i svenska som andraspråk ibland arbetar inne i klassen och ibland med enskilda elever. All undervisning i svenska som andraspråk sker samtidigt som andra elever läser svenska.

Det är tydligt för lärare och elever vilken kursplan elever undervisas och bedöms utifrån.

¹ Med undervisning i samlad klass menas att undervisningen i svenska som andraspråk bedrivs parallellt och integrerat tillsammans med undervisningen i ämnet svenska. Med separat undervisning menas att undervisningen i svenska som andraspråk bedrivs separat från undervisningen i ämnet svenska i egen undervisningsgrupp.

Utveckling av ämnet

Kunskapsresultaten i alla ämnen följs upp, vilket även gäller resultaten i svenska som andraspråk. Alla lärare gör varje termin skriftliga analyser av resultaten i sina ämnen som samlas in av rektorn. Utifrån lärarnas analyser gör rektorn en egen analys och definierar utvecklingsområden. Enligt skolans egen statistik för vårterminen 2018 var det endast cirka 30 procent av eleverna i årskurs 7-9 som nådde godkänt betyg eller mer i ämnet. Rektorn konstaterar att det är många elever som inte når kunskapskraven. Många elever beskrivs som flitiga, men att det är svårt att lära sig ett nytt språk. Lärarna uppger att en bidragande förklaring är att det inte finns någon förberedelseklass för de äldre eleverna. Lärarna uppger vidare att de flesta eleverna är nyanlända och har därför inte den språkliga förmåga som krävs för att bli godkänd i svenska som andraspråk. Rektorn ger exempel på åtgärder som vidtagits för att höja måluppfyllelsen, exempelvis har undervisningen i svenska som andraspråk lagts parallellt med undervisningen i svenska, vilket har skapat en större tydlighet i organisationen. En generell insats som görs under våren är en studiedag om betyg och bedömning för alla lärare.

Rektorn följer upp lärarnas planeringar i skolans lärplattform men inte undervisningens genomförande. Rektor berättar att spontana lektionsbesök förekommer, men inte strukturerat i syfte följa upp och utveckla undervisningens kvalitet.

Svenska som andraspråk är organiserat likvärdigt med andra ämnen vad gäller schema och lokaler men ämnet har inte en likvärdig status. Det finns lärare som upplever att ämnet inte har samma prioritet och får samma engagemang som andra ämnen. Rektorn uppger dock att ämnet har samma status som andra ämnen.

Lärarna i svenska och svenska som andraspråk samverkar kring planering av undervisningen, dock framhåller lärarna att antalet ämnesträffar är få och att samverkan sker i huvudsak på eget initiativ. Lärare samverkar vid bedömning och jämför exempelvis kunskapsresultat mot resultat på nationella prov. Läraren som undervisar förberedelseklassen planerar dock inte undervisningen tillsammans med läraren som är ansvarig för ämnet.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Att rektorn säkerställer att obehöriga lärare ges adekvat handledning samt att undervisningens genomförande följs upp och analyseras i syfte att identifiera utvecklingsåtgärder. Vidare behöver rektorn skapa bättre förutsättningar för samverkan samt säkerställa att samverkan sker.

Skolinspektionen bedömer att rektorn behöver förbättra förutsättningarna för en kvalitativ undervisning i svenska som andraspråk. Det handlar om att obehöriga lärare behöver ges handledning samt att rektorn ser till att undervisningens kvalitet följs upp och analyseras.

Av skollagen framgår att rektorn ansvarar för att ett kvalitetsarbete enligt skollagen genomförs vid enheten. I Skolverkets allmänna råd betonas vikten av att rektorn med utgångspunkt från de nationella målen följer upp hur arbetssätt och metoder i undervisningen påverkar elevers lärande och utveckling. För att kunna följa

måluppfyllelsen behöver man också få svar på vilka följder organiseringen av undervisningen får för elevernas lärande och utveckling.²

Skolinspektionen rekommenderar rektorn att säkerställa att obehöriga lärare ges handledning. Mot bakgrund av att undervisning i svenska som andraspråk delvis förutsätter en annan didaktik är det viktigt att rektorn säkerställer att lärare som saknar behörighet får handledning i sin undervisning. Skolan saknar i nuläget behöriga lärare i ämnet för årskurs 7–9. Lärarna samverkar sinsemellan samt med specialläraren på skolan men handledning är också en förutsättning för att lärarna ska kunna utveckla ämnet.

Skolinspektionen rekommenderar att rektorn följer upp och analyserar undervisningens genomförande. Enligt lärarna har rektorn inte gjort några lektionsbesök i ämnet svenska som andraspråk. Rektorn uppger också att inga strukturerade lektionsobservationer har genomförts. Rektorn behöver därför i syfte att ytterligare höja undervisningens kvalitet följa upp undervisningens genomförande för att kunna göra analyser och besluta om utvecklingsåtgärder. I detta arbete är det också viktigt att rektorn säkerställer att alla elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk ges en undervisning utifrån hela det centrala innehållet i ämnet (se bedömning under fråga 3a Undervisningens innehåll, s. 8).

Skolinspektionen rekommenderar rektorn att skapa bättre förutsättningar för samverkan och följa upp att samverkan faktiskt sker. Rektorn behöver se till att alla lärare samverkar kring hur undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas, särskilt med tanke på att lärarna saknar legitimation i ämnet. Det framkommer förvisso flera exempel på att lärare samverkar på skolan. Dock uppger lärare att tillfällena för att diskutera ämnet gemensamt är få. Vidare är det oklart i vilken utsträckning den lärare som inte är legitimerad men ändå undervisar skolans förberedelseklass och intro-gruppen, får stöd i planeringen av undervisningen. Av den övergripande planeringen för intro-gruppen framgår exempelvis inte med tydlighet att undervisningen planeras utifrån kursplanen i svenska som andraspråk (se vidare 3a, *Undervisningen innehåll*). Genom en strukturerad samverkan kring undervisningen i svenska som andraspråk skapas förutsättningar för att den samlade kompetensen kan användas och för att goda exempel kan spridas på skolan.

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Författningsstöd 2 kap. 10 § skollagen 5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen Lgr 11, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av undervisning i svenska som andraspråk.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i delar gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av svenska som andraspråk. Skälen till bedömningen är att rektorn fattar

² Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2012:98) med kommentarer om systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet, s.28

beslut om att elever ska läsa ämnet. När elever börjar vid skolan görs också en bedömning av om eleven ska läsa ämnet. Dock saknas rutiner för bedömning av om en elevs behov av att läsa svenska som andraspråk kvarstår. Vidare använder skolan inte alltid beprövade metoder vid bedömningen av elevernas behov att läsa ämnet.

Bedömning av elevers behov av undervisning i svenska som andraspråk

Rektorn fattar individuella beslut om att elever ska läsa svenska som andraspråk. Nyanlända elever kartläggs enligt Skolverkets material och klassplaceras. För elever som har läst ämnet tidigare gör ansvarig lärare för svenska som andraspråk en behovsbedömning. Det finns elever som är i process att byta från svenska som andraspråk till svenska men det görs någon regelbunden uppföljning av om elever bör läsa svenska istället för svenska som andraspråk. Lärarna har fått utbildning i Skolverkets material *Bygga svenska*, men det används inte vid bedömningen om en elev ska läsa svenska som andraspråk.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Att rektorn säkerställer att beprövade metoder används vid behovsbedömningen av om en elev ska läsa svenska som andraspråk, samt att rektorn skapar rutiner för när elevers behov av svenska som andraspråk ska omprövas.

Skolinspektionen bedömer att rektorn behöver säkerställa att det görs en bedömning av om en elevs behov av att läsa svenska som andraspråk kvarstår över tid samt att beprövade metoder för språkbedömning används.

Av skolförordningen framgår att undervisning i svenska som andraspråk ska anordnas om det behövs och ersätter då undervisningen i svenska. Rektorn beslutar om undervisningen i svenska som andraspråk för en elev.

Skolinspektionen rekommenderar att rektorn tar fram rutiner för hur och när behovsbedömningar ska göras och att ser till att bedömningarna görs utifrån beprövade metoder. Av skolförfattningarna framgår det inte hur länge en elev ska följa kursplanen i svenska som andraspråk, eller på vilka grunder det kan avgöras om en elev ska byta till svenska. Det som avgör är formuleringen "om det behövs". Det innebär att rektorn behöver ta reda på om eleven gagnas bäst av att följa kursplanen i svenska som andraspråk eller inte. Det finns inget svar i regleringen hur man tar reda på det. Enligt Nationellt centrum för svenska som andraspråk behöver en kvalitativ bedömning av elevens hela språk göras, till exempel genom en performansanalys. Kännetecknande för elever som behöver svenska som andraspråk är att deras kognitiva utveckling har kommit längre än deras svenska språk så när tanke och språk är på samma nivå kanske det är så att eleven kan följa kursplanen i svenska istället.³

I och med att det saknas tydliga rutiner samt beprövade metoder för behovsbedömning bedömer Skolinspektionen att rektorn behöver säkerställa att en tydlig praxis utarbetas för bedömning av om elevers behov av att läsa ämnet kvarstår. Det är också viktigt att

³ Nationellt centrum för svenska som andraspråk; <https://www.andrasprak.su.se/om-oss/vanliga-fr%C3%A5gor/grundskola/n%C3%A4r-ska-en-elev-sluta-l%C3%A4sa-svenska-som-andraspr%C3%A5k-1.107734>

behovsbedömningar görs utifrån beprövade metoder, till exempel Skolverkets material *Bygga svenska*.

3a. Undervisningens innehåll

Författningsstöd
Lgr 11, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning undervisningen täcker kursplanen centrala innehåll.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i svenska som andraspråk i hög utsträckning planeras och genomförs så att det centrala innehållet behandlas. Skälen till bedömningen är att undervisningen planeras och genomförs så att eleverna under sin tid i årskurs 7-9 får ta del av det centrala innehållet i kursplanen.

Undervisningens innehåll

Lärare uppger att undervisningen i ämnet utgår från kursplanen i svenska som andraspråk. Vidare innehåller undervisningen de moment som särskiljer ämnet från svenska till exempel ord och begrepp, språkliga strategier, ordbildning och uttal. Kursplanen i svenska som andraspråk aktualiseras även i samband med att kunskapskraven diskuteras med eleverna. Lärare bygger vidare på planeringen i svenska och anpassar den till svenska som andraspråk. Dock framgår inte med tydlighet i de översiktsplaneringar som Skolinspektionen fått ta del av att undervisningen utgår från kursplanen i svenska som andraspråk. Centralt innehåll som är specifikt för svenska som andraspråk såsom exempelvis svenska språkets prosodi och uttal, arbete med språkliga strategier, ordbildning med suffix och prefix, meningsbyggnad på svenska i jämförelse med elevens modersmål framgår inte av planeringarna. Det är därför viktigt att rektorn följer upp att undervisningen omfattar hela det centrala innehållet i ämnet för alla elever som läser svenska som andraspråk (se identifierat utvecklingsområde under fråga 1 Organisatoriska förutsättningar s. 5-6).

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Författningsstöd
1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 och 14 §§, 10 kap. 20 a § skollagen
5 kap. 2 § skolförordningen
Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning undervisning genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven. Särskilt bedöms i vilken utsträckning undervisningen kännetecknas av de framgångsfaktorer som vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefulla.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att elever har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande

till kunskapskraven i ämnet. Skälen till bedömning är att undervisningen som bedrivs utgår från ett andraspråksperspektiv i såväl separata undervisningsgrupper som samlade klasser med svenska. Eleverna ges överlag den stöttning som de behöver för att undervisningen ska kunna vara kognitivt utmanande, dock finns det elever som upplever undervisningen som svår och som efterfrågar mer stöttning. Vidare visar granskningen inget annat än att elever oberoende av könstillhörighet har lika möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven.

Undervisningens kvalitet

Undervisningen som bedrivs utgår från ett andraspråksperspektiv och kännetecknas av flera framgångsfaktorer för andraspråksinläring. Lärarna uppger att de i undervisningen försöker utgå från elevernas kunskaper och erfarenheter, exempelvis har eleverna fått arbeta med religiösa högtider. Undervisningen präglas också av inläring av nya ord och begrepp där eleverna exempelvis får skapa ordlistor utifrån olika genrer. Lärarna arbetar också med att ge eleverna förståelse för att de ska kunna ta till sig ett mer kognitivt krävande innehåll i undervisningen, så kallad planerad stöttning. Exempelvis fick eleverna inför läsning av en novell av August Strindberg först läsa novellen på sitt eget språk och därefter se en filmatisering samt höra en uppläsning. Modellerande arbetssätt förekommer ofta i undervisning. Inför exempelvis en individuell skrivuppgift inleder läraren med en gemensam genomgång, visar exempeltexter och går igenom genretypiska ord. Lärarna arbetar också medvetet med språkliga strategier för att ge eleverna verktyg att uttrycka sig. Eleverna får också använda sitt modersmål om det svenska språket inte räcker till.

Elevernas undervisas vidare i språkets uppbyggnad. Eleverna får exempelvis arbeta med ords ändelser verbets placeringar i meningar. Lärarna uppger att de arbetar med samtliga delar av tala, läsa, lyssna och skriva i undervisningen. Eleverna får också träna på att använda språket för riktiga situationer. Exempelvis fick eleverna skriva egna tal inom ett arbetsområde, Tema rättvisa.

Elever tränas också i uttalsträning. För att undervisningen ska uppfattas meningsfull och intressant förekommer att elever får själva välja fokusområden. Det kan handla om teman för vetenskapliga rapporter eller nyhetsartiklar.

Undervisningens nivå

Undervisningen är kognitivt utmanande och har en genomsnittligt hög svårighetsgrad. Lärare uppmuntrar eleverna och signalerar höga förväntningar. Elever i svenska och svenska som andraspråk läser samma texter och lärarna stöttar eleverna vid läsning. Lärarna använder matriser i bedömningsarbetet för att eleverna också lättare ska kunna följa sin kunskapsutveckling. Eleverna får återkoppling på sina arbetsuppgifter av läraren och eleverna får också arbeta med självbedömning vilket sedan diskuteras tillsammans med läraren. Undervisningen bedrivs på en åldersadekvat nivå.

Lärarna samverkar kring bedömning av elevernas uppgifter. Resultat på nationella prov används också som en del i bedömningen. Lärarna framhåller dock svårigheten i att förklara för elever som trots hårt arbete ännu inte når upp till kunskapskraven för ämnet.

Eleverna uppger att de generellt är nöjda med undervisningen i ämnet och att de får stöd i sitt lärande. Det finns dock elever som önskar bli placerade i förberedelseklassen som på skolan kallas intro-gruppen då de upplever undervisningen som för svår. Eleverna upplever också att de behöver mer tillgång till studiehandledning på modersmål än vad de får idag. Lärarna uppger att kunskapsresultaten i svenska som andraspråk har sjunkit

det senaste året vilket delvis bedöms bero på att det saknas förberedelseklass för de äldre eleverna på skolan.

Utredningen visar inget annat än att elever oberoende av könstillhörighet har lika möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven. Lärarna uppger att pojkar och flickor behandlas lika på skolan. Exempelvis rättas nationella prov avpersonifierade och lärarna gör analyser av kunskapsresultat utifrån kön. Lärarna uppger dock att det inte har skett någon kompetensutveckling kring jämställdhet på skolan.

3c. Elevernas möjlighet att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Författningsstöd

1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 § skollagen

5 kap. 2 § skolförordningen

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning eleverna oavsett könstillhörighet ges möjlighet att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utan att det ställs för tidiga krav på språklig korrekthet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i delar genomförs på ett sådant sätt att eleverna ges rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå. Skälen till bedömningen är att undervisningen planeras och genomförs så att eleverna ges möjlighet att kommunicera skriftligt. Det varierar dock i vilken omfattning eleverna ges möjlighet att träna muntlig kommunikation. I separata undervisningsgrupper ges eleverna inte tillräckliga förutsättningar att kommunicera muntligt medan elever som läser i samlad klass med svenska får detta. Att det skulle finnas någon skillnad avseende elevers möjligheter att kommunicera på svenska beroende på elevers könstillhörighet har inte framkommit.

Elevernas möjligheter att kommunicera på svenska

I samlade klasser med svenska får eleverna ofta träna muntlig kommunikation. Eleverna uppmuntras till att tala svenska och vid diskussionsuppgifter blandar läraren medvetet grupperna för att sprida ut elever som läser svenska som andraspråk. I separata undervisningsgrupper ger läraren också exempel på hur elever ges möjlighet till att träna på att tala svenska. Läraren uppger att kommunikation är en del av alla uppgifter men att undervisningen är mer individ- och nivåanpassad. Läraren berättar att muntlig kommunikation har förekommit där elever fick läsa upp vardagsscener och sedan interagera. Läraren framhåller att det är svårt att hitta en nivå som passar alla elever, interaktion sker därför framförallt mellan lärare och elev kring individuella uppgifter. Även elever uppger att de på lektioner i separata undervisningsgrupper inte får träna tillräckligt på att prata svenska.

Lärarna ger flera exempel i såväl separata undervisningsgrupper som i samlade klasser på hur eleverna ges många möjligheter att träna sitt skriftspråk. Eleverna får skriva texter i olika genrer såsom noveller, dikter, insändare och vetenskapliga rapporter. Lärarna stöttar eleverna för att de ska kunna uttrycka ett komplext innehåll, både genom stöttning i klassrummet och genom skriftlig återkoppling via lärplattformen. Vid skrivuppgifter får eleverna stöd av skrivmallar. Studiehandedare på modersmål finns

också ibland till stöd i undervisningen. Lärarna är också medvetna om att inte ställa för stora krav på språklig korrekthet, exempelvis rättar inte lärarna allt eleverna skriver för att eleverna då riskerar att tappa motivationen.

Elever uppger att pojkar och flickor behandlas lika i undervisningen och de ges lika talutrymme i klassrummet.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Att undervisningen i svenska som andraspråk i separata undervisningsgrupper planeras och genomförs så att alla elever ges många möjligheter till muntlig kommunikation på svenska.

Skolinspektionen bedömer att undervisning i separata undervisningsgrupper i högre utsträckning behöver innehålla inslag av muntlig kommunikation. I nuläget får eleverna inte tillräcklig träning i muntlig kommunikation såsom exempelvis grupp- och helklassdiskussioner.

Av skollagen framgår att alla elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande för att de utifrån sina egna förutsättningar ska utvecklas så långt som möjligt. Vidare framgår att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. I skolförordningen står det att eleverna ska genom strukturerad undervisning ges ett kontinuerligt och aktivt lärarstöd i den omfattning som behövs för att skapa förutsättningar för eleverna att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för utbildningen. Enligt Lgr 11 framgår att undervisningen ska ge eleverna rika möjligheter att kommunicera på svenska utifrån sin kunskapsnivå, utan att ställa för tidiga krav på språklig korrekthet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att undervisningen planeras och bedrivs så att eleverna får många möjligheter att prata svenska. Det kan exempelvis handla om att planera undervisningen så att eleverna får många tillfällen att prata parvis eller i grupp. Av intervjuer och observationer framkommer att i separata undervisningsgrupper får eleverna arbeta mer med enskilda skriftliga arbetsuppgifter även om läraren berättar att muntlig kommunikation förekommer.

Forskning och beprövad erfarenhet visar att muntlig interaktion är central vid andraspråksinläring. Undervisningen behöver därför medvetet planeras utifrån detta. Genom att till exempel låta eleverna i samband med en uppgift först tänka enskilt, sedan prata med en kamrat, sedan i grupp och sedan i helklass får varje elev inte bara större talutrymme; metodiken innebär också att eleverna ges stöttning genom att de får uttrycka och formulera sig om ämnet parvis innan det diskuteras i grupp eller helklass. Lärare gav också i intervjuer exempel på hur denna metod används i samlade klasser med svenska. Vid muntlig interaktion tränas dessutom förmågan att lyssna då samtal inkluderar talförmåga och hörförståelse.⁴

⁴ Se exempelvis Skolverket (2017) Lärportalen, Modul: Nyanländas språkutveckling, Del 3: Det talade språkets roll av M Rydell.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 27 mars 2020 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.linkoping@skolinspektionen.se.
Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2018:7752) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

X Sofia Lindstrand

Beslutsfattare
Signerat av: Sofia Lindstrand

X Tobias Thorén

Föredragande
Signerat av: Tobias Thoren

I handläggningen av ärendet har även utredarna Sofia Ydrefors och Hanna Antonsson medverkat.

Bilaga: Bakgrundsuppgifter om verksamheten

Anders-Olofskolan har 21 elever som läser svenska som andraspråk i årskurs 7–9. En elev i årskurs 7-9 läser svenska som andraspråk i förberedelseklass tillsammans med elever från mellanstadiet. Undervisning i svenska som andraspråk ges i förberedelseklass, i samlad klass med svenska och i separata undervisningsgrupper. Det finns ett tvålärarsystem, där läraren i svenska som andraspråk ibland arbetar inne i klassen och ibland undervisar enskilt.

Det är fyra lärare som undervisar i svenska som andraspråk. Två av lärarna är legitimerade medan två saknar legitimation. Ingen lärare är behörig i svenska som andraspråk för årskurs 7-9.